

GALERIE ZLOČINŮ

15. března 1958
7. srpna 1986

PŘÍPAD HOJER

a další temné kauzy
20. století

Miroslav Kučera

xyz

Případ Hojer a další temné kauzy 20. století

Vyšlo také v tištěné verzi

Objednat můžete na
www.xyz.cz
www.albatrosmedia.cz

xyz

Miroslav Kučera
Případ Hojer a další temné kauzy 20. století – e-kniha
Copyright © Albatros Media a. s., 2024

Všechna práva vyhrazena.
Žádná část této publikace nesmí být rozšiřována
bez písemného souhlasu majitelů práv.

ALBATROS **MEDIA**

MIROSLAV KUČERA

PŘÍPAD HOJER
A DALŠÍ TEMNÉ KAUZY
20. STOLETÍ

ÚVOD

„Kdykoliv jsem se objevil na televizní obrazovce s odznakem kriminální služby v pozadí, diváci většinou znervózněli. V relaci FKÚ pátrá i v mimořádných pátracích relacích jsem v naprosté většině nic příjemného neoznamoval. Přinášel jsem zprávy o násilí a smrti. A apeloval na lidskost a žádal o pomoc...“

Laskavý čtenář promine...

I to, že jsem si vypůjčil tento nerudovský motiv.

Dovoluji si vám bez podstatných změn a úprav předložit sepsané zločiny, jak jsem je v dané době i chvíli viděl, prožíval a cítil – a to z naprosto neobvyklého zorného úhlu. Z úhlu pohledu člena pátracího oddělení někdejší Federální kriminální ústředny (později Ústředny federální kriminální policie), který se shodou okolností v rámci svého služebního zařazení na pátrače stal i „hlasatelem špatných zpráv“ a oslovoval miliony diváků televize, posluchačů rozhlasu a čtenářů novin a časopisů a žádal je jménem kriminální služby o spolupráci při odhalování zločinů, z nichž mnohé byly díky pomoci občanů skutečně objasněny. Bylo to především proto,

že policejní relace nebyly podle mého názoru zprostředkované, ale policie je vytvářela sama.

Kniha má poněkud morbidní podtitul *Temné kauzy 20. století*, protože pro mě temné skutečně byly – tenkrát (včera, jak říkával Jiří Voskovec). Teprve po odchodu do důchodu jsem po letech s hrůzou zjistil (opravdu se nechci rouhat), že to vlastně ještě pořád byla „procházka rajskou zahradou“ oproti tomu, co se u nás, v Evropě i v celém světě v současné době nejděsivějšího děje.

Osud byl ke mně v jedné věci nesmírně štědrý. Obdařil mě vskutku dobrými přáteli, kamarády a učiteli, kteří mé kroky pomáhali vést dobrými cestami, ať už to bylo v oblasti práce v divadle, v kriminální službě a později především v novinářině. Vzpomínám na ně s opravdu velkou láskou a úctou a zvláště na ty, kteří mě opustili navždy, a stále se mi nedaří jejich odchod „rozchodit“. Byla by to dlouhá řada jmen, ale jedno z nich přesto uvedu – o šestnáct let mladší kolega Honza Stach, se kterým jsme po více než čtvrt století aktivní spolupráce napsali nespočet článků a přes třicet knížek literatury faktu i detektivek. V myšlenkách mi stále procházejí poslední věty z jedné naší krimi knížky, kterou jsme společně stvořili v oblíbené hospůdce v Čimicích:

„... možná jsme neslyšeli všechny světové melodie, možná nám občas propadly lístky do divadla, kina nebo na fotbalová utkání našich oblíbených klubů (Bohemky a Sparty), možná jsme prostě nestihli všechno, ale ty pocity, které jsme oba prožili v okamžiku, kdy jsme lidi zbavili nějakého grázla, nám nikdo nevezme...“

Laskavý čtenář promine, ale s tímto odkazem mě tady Jan zanechal.

Miroslav Kučera

VRAŽDA NA KOLEJÍCH

Jeden z případů, který se v mém podání objevil na televizní obrazovce, vynikal od samého začátku surovým cynismem pachatelů. A také tím, že se odehrál ve vlaku. Byla to třetí vražda toho druhu, o nichž vím, že k nim došlo na našem území – zavražděná důchodkyně ve vlaku z Bohumína do Prahy v roce 1975, zavražděná studentka v rychlíku z Prahy do Děčína v roce 1980 a ...

Začnu však raději od začátku.

V předposledním kupé posledního vagónu mezinárodního rychlíku z Bukurešti do Lipska, známého jako Balt–Orient expres a označeného v železničářské symbolice písmeny EX a čísly 372, seděla jedenadvacetiletá dívka. Když se 31. října 1988 ve 22:47 hodin dal vlak na nádraží Praha–Holešovice do pohybu, netušila ani v nejmenším, že dříve než urazí vzdálenost zhruba třiceti kilometrů, bude mrtvá.

Zavražděná.

Ještě před chvílí se objímala se svým milencem. Pak vyměnila jeho náruč za náruč smrti. Přitom v okamžiku loučení na nic zlého nepomyslela, nevarovala ji žádná zlá předtucha.

Ani nemohla. V tu dobu totiž ještě ani dva vrazi nevěděli, že zhruba o třicet minut později zabijí člověka. Surově, chladnokrevně... Prvnímu mládenci bylo osmnáct, druhý byl stár jako jeho oběť. Dva drobní, štíhlí, zcela nenápadní mladíci. Přisedli si do kupé, v němž seděla osamocená dívka. Na uších měla sluchátka, přehrávač ležel na malém stolku. Dívka však nevnímala nejenom rytmus kol narážejících na spojnice kolejnic, ale ani hudbu z magnetofonového pásku. Spala. Probudila se jenom na okamžik, to když z kupé odešel jeden z mláďenců zjistit, zda v jídelním voze nemají pivo. Nepořídil, a tak zůstal na chvíli na chodbičce a kouřil. S prosebným úsměvem podala tomu druhému láhev limonády a naznačila mu, že by byla ráda, kdyby ji otevřel. Když poděkovala, došlo mládenci, že je to Němka. Na odpověď se nezmohl. Německy neuměl – a pak: děvče znovu okamžitě usnulo.

S každým metrem, kterým se vlak vzdaloval od Prahy směrem k Děčínu, byla blíže smrti.

Bez jakéhokoli zlehčování reality můžu říci, že trať Praha–Děčín je z ryze kriminalistického hlediska rizikovější tratí než například trať Košice–Praha, o níž se velice často hovoří jako o nebezpečné. Na trati z Prahy do Děčína došlo, jak jsem již řekl, ke třem vraždám. Obětí dvou z nich byly mladé, hezké ženy, které se na nádraží rozloučily jedna s manželem a druhá s milencem a odjížděly domů k rodičům. Vraždy byly spáchány vždy v noci, vrazi byli dopadeni – Hojer i Krátký s Bílým. Rozdíl zde samozřejmě najdeme – třeba v motivu vražd. Zatímco Hojer byl vrahem sexuálním, Krátký s Bílým zabili z loupežných pohnutek. I když...

Řečeno češtinou úředně policejní, objasněnost vražd na železnici máme u nás stoprocentní. Takovýto úspěch není obvyklý ani ve státech s dokonale fungující policií, vybavenou navíc nejmodernější technikou.

Proč se policejním sborům občas nedaří? Důvodů je mnoho. Například: místo trestného činu se pohybuje. S ním se pohybuje i oběť a vrah. Málokdy se podaří přesně zjistit, ve kterém úseku tratě k trestnému činu došlo, v kolik hodin a kolik minut jej pachatel spáchal. Problémy bývají i s případnými svědky. V okamžiku, kdy někdo objeví mrtvolu, nebývá vrah už zpravidla ve vlaku...

Z Prahy do Děčína vede trať neustále po rovině a podél vody. Na dohled od železničního náspu plyne nejprve Vltava, po několika desítkách kilometrů jízdy pak Labe. Vlak by zde mohl jet velice rychle. Ale nejede. Na zdolání trasy jen o málo delší než sto kilometrů, s jedinou zastávkou v Ústí nad Labem, potřeboval vlak Balt–Orient expres dvě hodiny.

Ten, který přijel do Děčína 1. listopadu 1988 padesát pět minut po půlnoci, měl před sebou poslední překročení hranic. Poslední pasovou a celní kontrolu. Poslední větší zdržení na cestě do cílové stanice.

Lidé ve vlaku napůl spící a napůl bdící předkládají ke kontrole cestovní pasy, celník nechává tu a tam někoho otevřít zavazadlo. V posledním vagónu, v předposledním kupé označeném čísly 91–98 ležela na sedadle mrtvá žena přikrytá džínsovou bundou. „Pasová a celní kontrola,“ pokoušel se ji probudit muž v uniformě nejprve česky, potom německy. Žena nereagovala. Jemně sejmul bundu z jejího obličejce a chystal se mírně s ní zaťrást. Stačil se však jenom zhluboka nadechnout. Najednou mu bylo jasné, že se pokouší kontrolovat mrtvolu.

Vyběhl z vagónu. Někdo musí zavolat kriminálku! Stalo se. Přijeli místní z Děčína i výjezdová skupina z Ústí nad Labem. Pročesali kupé, zatažené záclonkami na oknech i na dveřích, doslova jako vysavačem. Nenechali bez povšimnutí ani ono příslovečné smítko. Každý otisk prstů mohl mít později svůj význam stejně jako každý nedopalek cigarety a každý skleněný střep. Nic podstatnějšího totiž na místě trestného činu nebylo. Jen mladá mrtvá žena cestující bez zavazadel a bez kabelky, bez dokladů, a dokonce i bez jízdenky, nepočítáme-li ty, jež opravňují ke svezení v pražské hromadné dopravě. Ony a zapadlý padesátihaléř nasvědčovaly, že dívka by mohla být československou občankou. Bundu však měla italskou a v kapse se kromě zmíněných jízdenek a padesátihaléře našel i lístek na zavazadla, vydaný leteckou společností NDR Interflug...

Následujícího večera jsem vystoupil v mimořádné pátrací bezpečnostní relaci. Ukázal jsem na obrazovce fotografii mrtvé ženy a žádal jsem diváky o pomoc při určení její totožnosti. Od ní se muselo začít... Kriminalistům bylo navíc jasné, že dívka byla nejenom okradena. O tom jsem však tehdy ještě nehovořil. Ale kdo ji zabil? Kdy? Jak se tato mladá žena jmenuje a kde bydlí? Nepochybně byla znásilněna. Ale stalo se tak před – nebo po její smrti? To byly pouze některé z otázek, na něž bylo třeba najít odpovědi.

Začít se muselo už v Děčíně. Minuty zpoždění sice narůstaly, nakonec bude pětihodinové, ale většina cestujících to chápe. Jen několik jedinců hlasitě protestuje a vyhrožuje svými styky a svým postavením. Je paradoxní, že tak činí i jeden prokurátor, který by měl mít pochopení už z ryze profesionálních pohnutek. Ale snad proto, že hovoří jiným jazykem než češtinou, cítí se být ve svých právech omezován. I na tohle jsou však kriminalisté

zvyklí. V průběhu vyšetřování se s podobným postupem svědků setkají ještě v několika případech... Ale zatím jsou ještě na děčínském nádraží. Vyptávají se, zapisují odpovědi.

V Děčíně napočítali kriminalisté dvě stě třicet cestujících, hodlajících pokračovat vlakem do NDR. Představovali různorodou společnost třinácti národností. Byl mezi nimi vrah?

Vlak už dávno odjel a specializovaný tým, čítající hned zpočátku osmdesát policistů, horečně pokračoval ve své práci. Je zhola vyloučeno popsat každý jejich krok. Jedna skupina si na první pohled nezasvěceného dokonce hrála. Kriminalisté kreslili vagóny soupravy, každý pečlivě očíslovali. Stejně tak všechny kupé. Podle prodaných místenek a na základě svědeckých výpovědí zakreslovali, kde kdo seděl, kde kdo vlak opustil. Jako když si hrají děti: „Ústí nad Labem, vystupovat!“

Mimořádné pátrací relace, protože nezůstalo jenom u jedné, přinesly nesporný úspěch. Ihned po odvysílání v televizi se přihlásili doposud neznámí českoslovenští cestující z Balt–Orient expresu a podali svá svědectví. Nakreslený vlak se začal plnit postavičkami, zpočátku anonymní obsazená místa bylo možné doplnit jmény. Po několika dnech chyběla už jenom tři: dvou mladíků, jichž si všiml průvodčí i někteří cestující, a mrtvé dívky. Někteří ze svědků si byli naprosto jisti, že mladíci seděli v posledním vagónu. Jiní je viděli s taškou v ruce na nádraží v Ústí nad Labem. To, že byli jediní, kteří se nepřihlásili ani na opakované televizní výzvy, které potom převzal i tisk, bylo přinejmenším podivné. Kriminalisté však měli v rukou už i jejich popis. Ne sice příliš přesný, ale přece jenom lepší než vůbec žádný.

Stopa vedla do Ústí nad Labem. A do Lipska. Pět dnů po vraždě přestalo být tajemstvím, kdo je ona mrtvá: jedenadvacetiletá vychovatelka v jeslích, občanka tehdejší NDR. Pečlivě provedená

pitva se stala základem důkladného popisu oběti. Patolog nevynechal nic, co by mohlo přispět k objasnění totožnosti. Přesně vypočetl každou jizvičku, pihu, zuby, vlasy, pleť. Tenhle popis byl dán k dispozici i policii v NDR. Nešťastní rodiče, kteří dceru již několik dní hledali, se přihlásili okamžitě po zveřejnění výzvy. Je to jejich Karol...

Přítel Karol Friedlové emigroval se svými rodiči z NDR do NSR v roce 1987. Ale oba mladí lidé se chtěli scházet i nadále. Jenomže jak? Zvolili v tu dobu nejjednodušší řešení. Jejich schůzky se odehrávaly v Praze. Po dvou či třech dnech radosti se pak vydali na nádraží, aby každý z nich odjel do „svého“ Německa. Vždycky to proběhlo bez problémů. Ubytování v hotelu, procházky městem, večere, pokoj. A pak odjezd s příslibem příštího setkání.

Když se loučili naposledy, netušili, že žádné příště už nikdy nebude.

V poslední říjnový den onoho roku bloumají noční Prahou dva mladíci. Jedním z nich je osmnáctiletý Oldřich Krátký. Psychologové a psychiatři ho později označí jako psychopatickou osobnost s rysy morální a citové tuposti. Pravidelný konzument alkoholických nápojů, který se nejlépe cítil ve společnosti lidí s nepřilíš čistým trestním rejstříkem.

On sám byl trestán pouze jednou, a to za neoprávněné užívání cizího motorového vozidla. Na to, v jakém prostředí se pohyboval, měl ale docela slušnou pověst. Nikdy nepoznal matku, žil střídavě u otce s družkou a v dětském domově. Soudní znalci v oboru medicíny vyslovili po jeho dlouhodobém vyšetření v psychiatrické léčebně obavu, že jeho sklon k vyhledávání pochybných přátel se bude v budoucnu prohlubovat.

Na prahu své plnoletosti byl otcem dvou nemanželských dětí. Každé se narodilo jiné matce... Třetí dítě mělo teprve přijít na svět. Matkou měla být další dívka v pořadí.

Ani jedenadvacetiletý Jiří Bílý si v dětství rodičovské lásky příliš neužil. Matka se krátce po jeho narození provdala do Skandinávie, kam odešla bez syna, jehož se ujala babička. V roce 1981 se ze zahraničí vrátila a od těch dob žil Bílý v poněkud spleťitých rodinných vztazích: matka, její druh, nevlastní sestra a on.

Na počátku roku 1988 odešel z domova. To už měl za sebou tři soudní tresty. Dva za neoprávněné užívání cizího motorového vozidla, poslední za loupež. Vyučil se sice zedníkem, ale práce mu nepřiřostla k srdci. Neustále měnil zaměstnavatele, vršil jednu absenci na druhou. Psychologové a psychiatři, kteří ho stejně jako Krátkého podrobili řadě vyšetření, dospěli na jejich základě k názoru, že se jedná o primitivní osobnost, vyjadřující ve svých postojích agresivitu, amorálnost, nezdrženlivost a lhostejnost k čemukoli, k lidem zejména. V jeho chování dominuje egocentrická snaha po uspokojení vlastních primitivních potřeb. Charakter jeho osobnosti odpovídá podle znalců původním popisům „moral insanity“, kterými byly v historii označovány osoby, jež se nedokázaly sžít se svým okolím a které na své životní dráze postupovaly ke stále závažnějším trestným činům.

Tihle dva tedy v kritický večer a noc bloumali Prahou. Bez peněz, bez nálady. Přijeli sem už podruhé za stejným cílem, plán však ani tentokrát nevyšel. Chtěli na sebe přilákat pozornost nějakého homosexuála, přijmout jeho pozvání kamkoli, ve vhodném okamžiku ho pak přepadnout, zbit a okrást.

Nevyšlo to, a tak teď místo velké akce naplánovali malou. Vráťtí se domů do Ústí Balt-Orient expresem. Když to půjde, ve vlaku plném spících lidí někoho připraví o peněženku a zavazadlo.

První nastoupil Krátký a procházel jeden vagón za druhým. Vyhlížel kořist. Bílý zatím pozoroval provoz na holešovickém nástupišti. Krátkého pokyn k následování však nepřehlédl. V předposledním kupé posledního vagónu se posadili k osamocené mladé dívce se sluchátky přehrávače na uších.

Jenom dva lidé věděli naprosto přesně, co se dělo dál. A potom vyšetřovatel a kriminalisté, skládající trpělivě všechny získané poznatky do čím dál zřetelnějšího obrazu. Když na základě mnoha skutečností čtyřiaadvacátý den po činu dopadli pachatele, měli vyšetřovatelé připraveny už stovky otázek. Ne se vším se ale Krátký s Bílým hodlali chlubit. A že to jsou pořádně silné náтуры, jak jsem se měl možnost ubezpečit po zhlédnutí záznamu z rekonstrukce... Mlčeli-li však oni, hovořily důkazy.

Na jejich podkladě i na podkladě výpovědí pachatelů a svědků lze to, co se ve vlaku odehrálo, popsat ve stručnosti takto:

Průvodčí zkontroloval všem lístky, otevřená limonáda stojí na stolku, dívka opět tvrdě spí.

„Ukradneme jí přehrávač.“

„Co když ještě pořádně neusnula?“

„Zkusme to.“ Stisknutím knoflíku vypnuli přehrávač a otočili kazetu. Dívka sedící v rohu u okna se neprobudila.

„Sundej jí to. A vezmeme jí tašku! Má nějaký prachy?“

„Hele, a co řetízek a náušnice?“

Vlak se rozjel.

„A co jestli se vzbudí a začne volat o pomoc?“ ptal se Bílý.

„Tak ji napřed zabijeme,“ navrhl Krátký.

„Uděláš to?“

„Jo. Ale ukaž mi, jak ji mám škrtit.“

„No přece takhle,“ naznačil Bílý.

„Dáme se do toho?“

„Ještě je brzo. Jsme teprve v Kralupech.“

„Brzo není nikdy, začneme!“

Jeden ji škrtil, druhý jí držel ruce, aby se nemohla bránit. Ale děvče stále žilo, byť se namáhali, seč mohli. Krátký ji vzteky udeřil pěstí do obličeje. Krev, jež jí začala téci z nosu a ze rtů, je neodradila. Spíš obráceně. Škrtili dívku podle vlastních výpovědí střídavě asi čtvrt hodiny. To už Bílý nemohl vydržet, popadl láhev s limonádou a udeřil oběť do hlavy. Láhev se roztránila na střepy, které potom schovali pod sedadla. Hrdlo vyhodil Bílý před Roudnicí nad Labem z okna. „Škoda té limonády,“ dodal.

Karol nejevila známky života. Ale Bílý přitiskl ucho k její hrudi: „Ještě není po ní...“ Otočil se na Krátkého: „Sundej jí kalhoty!“

„Proč?“

„Uvidíš!“

Znásilněnou a okradenou dívku položili na sedadlo a přikryli jí obličej bundou, z níž předtím vybrali všechny kapsy. Pak v klidu seděli v kupé za staženými záclonkami, jimiž setřeli i svoje otisky prstů, kouřili a čekali, až vlak zastaví na ústeckém nádraží. Bohatší o hotovost a předměty v ceně nejvýše tří tisíc korun. Na tolik si cenili lidský život...

Cestou městem se zbavili některých dívčiných dokladů. Po železničním mostě přešli na druhou stranu Labe, kde se rozdělili o pár ukradených oděvních svršků, o přehrávač se zakrácenými sluchátky a s kazetami, o zlatý řetízek, náušnice a trochu kosmetiky. Tašku ukryli do křoví a odešli do Vaňova, kde přespali v opuštěné převozní lodi Marie. Ráno odjeli autobusem číslo patnáct do centra, kde se rozešli. Po sedmi dnech vyzvedl Krátký tašku z úkrytu a se zbývajícími věcmi zavražděné, o něž neměl ani jeden z nich zájem, ji zatíženou kameny hodil pod

hradem Střekov do Labe. Odtud byla později potápěči Poříčnického oddílu vylovena.

„Čekám patnáctku,“ řekl po několika dnech Bílý jednomu z přátel a vylíčil mu spáchanou vraždu. Poněkud se přitom přepočítal, protože soud ho odsoudil k trestu odnětí svobody v trvání dvaceti let. Jeho komplic dostal o tři roky méně.

Přítel to Bílému nevěřil. Stejně dopadl i Krátký, jenž rovněž neudržel jazyk za zuby a pochlubil se několika dívkám. Jedna z nich mu na to odpověděla: „Nevadí mi, když budeš krást a loupit. Ale příště raději nikoho nezabíjej...“

Jenomže v tu dobu už kriminalisté věděli, kdo je pachatelem. Rodiče mrtvé Karol popsali věci, které si s sebou vzala jejich dcera na krátkou návštěvu Prahy. Některé z nich se objevily u přítelkyň Krátkého s Bílým. I když nejenom takhle stopa vedla k cíli.

A tak jsem mohl 19. února 1990 v pořadu Československé televize Federální ministerstvo vnitra pátrá – radí – informuje sdělit divákům i tuto zprávu: „Vážení diváci, znělka ohlásila náš pravidelný pořad a já vás vítám u obrazovek při jeho sledování. V pátracích relacích vysílaných v listopadu 1988 jsme informovali o loupežné vraždě spáchané na jedenadvacetileté Karol Friedlové z Lipska, která cestovala mezinárodním rychlíkem Balt–Orient expres. Kriminalistický ústav Veřejné bezpečnosti spolu s odborem vyšetřování krajské správy VB v Ústí nad Labem natočili rekonstrukci případu pomocí videotechniky. Část této dokumentace vám nyní předkládáme...“

Ještě dnes, s odstupem času, musím říci, že tolik cynismu, kolik na kameru předvedli bezcitní pachatelé, jsem už dlouho neviděl.

NÁVRÁT UKRADENÝCH MISTRŮ

Zpráva měla sílu palice, kterou vás někdo zcela neočekávaně praští do hlavy. Zejména milovníci výtvarného umění si doslova rvali vlasy. Vždyť takovouto ztrátu nelze ničím nahradit...

Již skoro před čtyřiceti lety, když pomineme nějaký ten týden, přesně 20. října 1972 ráno, nastal ve Šternberském paláci v Praze, v němž je instalována část sbírek Národní galerie, nepředstavitelný poplach. Noční hlídač zjistil, že ve druhém poschodí, v němž jsou umístěna díla starých evropských malířů, není něco v pořádku. Jak by také bylo. Vždyť se díval na tři prázdná místa na zdi. Ještě krátce po půlnoci, když zde byl na poslední obchůzce, visely obrazy na svých místech. Teď na něho svítila bílá omítka jako silný reflektor. Prázdné rámy se povalovaly na podlaze. Že obrazy kdosi vyřízl, bylo patrné na první pohled. A že to byl

lupič, který se náramně vyznal, nebo mu někdo dobře poradil, se ukázalo vzápětí.

Pracovníci Národní galerie se nemuseli ani dlouho orientovat. Bylo jim okamžitě jasné, že zmizelo to nejlepší, co zde bylo. Kriminalistům přivolaným na místo činu sdělili jen v krátkosti: „Ukradené obrazy patří mezi deset nejcennějších děl z majetku Národní galerie. Poprsí Krista malíře El Greka bylo jediným obrazem tohoto génia, který se nacházel na území naší republiky. Dále chybí Tintoretův Svatý Jeroným a Portrét Jaspersa Schade van Westrum, obraz Franse Halse. Všichni tři mistři žili a tvořili v šestnáctém století... Jistě, určitý odhad ceny existuje, ale je pouze velice orientační... Dohromady nejméně dva miliony osm set tisíc... Ne korun, ale amerických dolarů!“

Olejomalby na plátně nebyly příliš rozměrné. Největší z nich, Halsova, měřila 80 x 68,5 cm. Pro zloděje nebyl rozhodně problém je odnést. Jak to však vypadalo, zvládl i obtížnější část úkolu, který si zadal: bez obtíží se dostal do galerie i z galerie.

Kriminalisté dělali, co mohli, dalo by se dokonce říci, že byli na případu téměř osobně zainteresováni. Šlo přece o nedozírné kulturní barbarství doposud neznámého zloděje. Ale i když se jim podařilo zajistit poměrně značné množství stop, ke zloději nebo spíše ke zlodějům je to zatím nepřivedlo. V množném čísle se začalo mluvit od okamžiku, kdy se technikům poštěstilo najít dvě trasologické stopy. Měli velkou radost, že podrážky se do prachu světlíku dobře „podepsaly“. První stopa byla jasná: obyčejné kecky naší výroby. S tou druhou to bylo složitější. Žádnou podobnou podešev Kriminalistický ústav ve svém katalogu neměl. Z národního podniku Svit dostali kriminalisté odpověď, že podle podrážky tato obuv nebyla u nás nikdy ani vyráběna, ani k nám dovážena...

Ve světlíku nad dámskou toaletou ve druhém poschodí galerie, kam se nejspíš nechali pachatelé předchozího dne zavřít, ležely na zemi nedopalky bulharských cigaret Marica a několik našich dutinek Destila. Na podlaze v expozici se mezi prázdnými rámy povaloval šroubovák, do jehož rukojeti bylo mimo jiné vyraženo: 1 000 Volt – Made in Germany.

Pak zde bylo ještě lano s karabinou. Lano potřeboval pachatel či pachatelé, aby se dostali z galerie. Bylo rovněž zahraniční výroby, konopné, čtyřpramenné, pátý pramen tvořil duši lana. Karabina byla horolezecká. Pro změnu opět domácí provenience. Vyrobil ji Koh-i-noor Bílovec už v roce 1955... Na tuhle karabinu uvázal zloděj lano, zacvakl ji za těleso ústředního topení a spustil se z druhého poschodí Šternberského paláce do Jeleního příkopu.

Stalo se tak někdy mezi druhou a třetí hodinou v noci. V tu dobu se totiž na vlhkoměrech a teploměrech, které zaznamenávají svá měření ve všech prostorách galerie, změnily naměřené hodnoty. To pachatel otevřel okno, aby se mohl vydat na ústupovou trasu do patnáctimetrové hloubky. Se svou kořistí prošel pak zloděj do ulice U Brusnice.

Podle svědků tam ve tři hodiny a patnáct minut stál světlý mercedes s cizí poznávací značkou. Měl, nebo neměl s loupeží něco společného? Na tuhle otázku ani později nikdo neodpověděl, ale obyčejná logická úvaha říká, že asi ano. Ráno už totiž na onom místě neparkoval. A informace o krádeži obrazů došla na hraniční přechody až v průběhu dopoledne...

Každopádně se však vědělo, že odpoledne před krádeží přišli do Národní galerie tři mladíci ve věku mezi dvaceti a pětadvaceti lety. Neměli zájem o nic jiného než o sbírku starého evropského umění, přesně o část nacházející se ve druhém poschodí paláce.

Jelikož prohlídka začíná obvykle v přízemí, byli vcelku nápadní. Vycházet ven je údajně už nikdo neviděl!

Informaci o odcizených obrazech jsem tenkrát nehlásil já ani můj kolega Leoš Jirsák. Připravil jsem sice jako obvykle text a všechny podklady pro natáčení, ale pak se celé věci ujala redakce zpravodajství Československé televize. Asi nechtěli přijít o sólokapra. Ale snažení televizních pracovníků a samozřejmě v první řadě kriminalistů zůstalo bez odezvy v podobě hmatatelného výsledku. Po pachatelích ani stopa, po obrazech jakbysmet. Národní galerie je samozřejmě členem Společnosti pro ochranu kulturních památek, která patří pod UNESCO, což zaručovalo, že obrazy nebudou prodány na žádné seriózní aukci ani je nekoupí slušně vedená galerie. Jistě by se však našel soukromý sběratel, který by chtěl mít to, o čem druzí jenom sní... To by pak byla práce pro Interpol. Jenomže v těch letech jsme členy téhle organizace už dávno nebyli. Naštěstí zástupce Interpolu pracoval ve Společnosti pro ochranu kulturních památek, takže jistou oklikou, ale přece jenom, jsme mohli s Interpolem počítat.

Tohle však zatím nebylo nic platné. Obrazy jako kdyby zmizely ze světa: nikde o nich ani zmínka. Už jsem začal mít obavu, že je zloděj obávající se dopadení zničil, aby se zbavil usvědčujícího důkazu!

Pak se to najednou stalo. Po čtyřech letech! Na československé velvyslanectví ve Vídni se 2. května 1976 dostavil rakouský občan Franz Berecki. Obchodník prohlašující se za přítele Československa údajně už proto, že má velice dobré kontakty s některými našimi podniky zahraničního obchodu. Chtěl ovšem hovořit pouze s velvyslancem, pro něhož přináší nesmírně důležitou zprávu.

Rozhodně nepřeháněl. Sdělil našemu diplomatovi, že je ve styku s osobou, která má v držení všechny tři obrazy ukradené z pražské Národní galerie. „Ten člověk žádá maličkost,“ řekl pan Berecki. „Deset procent z ceny obrazů jako nálezné. Samozřejmě nebude informována policie, nebude vedeno vyšetřování, nebudou kladeny žádné otázky. Jinak...“

Velvyslanec slíbil, že podá do Prahy zprávu a stane se prostředníkem mezi oběma stranami. Praha, což znamenalo ministerstvo zahraničních věcí a ministerstvo vnitra, s tímto postupem souhlasila. Jenomže než se příslušná ministerstva dohodla na dalším postupu, uplynulo ve Vltavě i v Dunaji hodně vody a pan Berecki se stával velmi netrpělivým. Na definitivní rozhodnutí musel čekat přes šest týdnů.

Po téhle době odcestovala do Vídně nepočtená delegace pracovníků Národní galerie, jejímiž hlavními aktéry byli docent Jiří Mašín, vedoucí pracovník Sbírkyně starého umění NG a plukovník Josef Janůrek, náčelník Federální kriminální ústředny.

Šéf hrál roli znalce umění. Naštěstí o něm dost ví. Když mi pak o průběhu schůzky vyprávěl, znělo to v jeho podání docela prostě a jednoduše. Jenomže skutečnost byla trochu složitější. V doprovodu jednoho pracovníka velvyslanectví odjela delegace do bydlíště Bereckého, několik desítek kilometrů za Vídeň. Všichni měli tak trochu strach. Ne z toho, co se stane, ale zda uvidí obrazy v pořádku. Berecki totiž velvyslanci naznačil, že kdybychom neměli zájem, mohly by obrazy odcestovat za oceán...

Ostřílený padesátiletý obchodník už na naše vyjednávače čekal. Dokonce s úsměvem a s připraveným dobře vychlazeným šampaňským. Šéf si tenkrát musel odpustit jinak obvyklou průpovídku, že kriminalisté ve službě nepijí... Pak už jenom netrpě-

livě čekali, až Berecki otevře desky ležící na stole. Když tak učinil, uviděli všichni portrét malovaný Fransem Halsem. Docent Mašín prý při tom pohledu zabědoval. Plátno bylo vyříznuto z rámu dost nešetrně, v obličejí Jaspera Schade van Westrum byl značný škrábanec, způsobený patrně smeknutím řezného nástroje. Někdě se snažil poškození zahladit, ale tím obraz ještě více poničil... Zatím se proto jako největší zisk z tohoto setkání jevil fakt, že naši zástupci jednají s tím správným člověkem. Předložený obraz je mimo veškeré pochyby pravý!

Tímto aktem Franz Berecki skutečně všechny přesvědčil o svém pověření. Zejména když navíc uvedl přesný popis obrazů Tintoretta a El Greka. A pak začal hovořit o „nálezném“. Za obraz Franse Halse chtěl, samozřejmě prý nikoli pro sebe, ale pro svého přítele, pět milionů korun. V pětistovkách. Až budou vyplaceny, bude předán obraz. Za El Greka požaduje přítel deset milionů. Dostane-li je, vrátí Tintoretta zadarmo!

Dohromady tedy žádá buď 15 milionů korun, anebo – podle platného směnného kurzu – 13 milionů šilinků, nebo 2 miliony marek, nebo 700 tisíc amerických dolarů. Přestože prý přítel žije ve Švýcarsku, odmítá švýcarské franky!

Bylo zcela logické, že docent Mašín ani plukovník Janůrek nemohli dát Bereckému okamžitou odpověď. On ji ostatně ani nečekal. Chápe. Musí se to domluvit, poradit se. Ve hře je hodně peněz, ale...

Naše „delegace“ se vrátila domů a podala na svých úrovních odpovídající a vyčerpávající informace. A začala jednání, která se táhla a táhla. Jednalo se na ministerstvu zahraničních věcí, na federálním ministerstvu vnitra. Obrazy jsme samozřejmě chtěli dostat zpátky domů, ale nikoli za jejich vrácení zaplatit. Nezbyvalo proto než se obrátit na rakouskou policii se žádos-

tí o pomoc. Což muselo být vedeno diplomatickou cestou, neboť ministerstva vnitra obou států mezi sebou neměla navázání žádnou spolupráci, vyjma mezistátní dohody o problémech na hraničních řekách... Dlužno dodat, že Federální kriminální ústředna dostala tolik pokynů, jak spolupráci pro tento účel domluvit, abychom v ní v budoucnu nemuseli pokračovat, že číst ony řádky je ještě dnes dosti trapné. O tom, jak to tenkrát chodilo, svědčí i skutečnost, že o jednání s rakouskou policií musel být informován i generální tajemník ÚV KSČ Gustáv Husák a čekalo se na jeho stanovisko. Nejspíš bylo kladné, protože FKÚ dostala pokyn začít s navazováním kontaktů.

Vídeňským policistům šlo ale o něco úplně jiného než o nějaké politické proklamace, či dokonce úskoky. Chtěli nám doopravdy pomoci. Plukovník Janůrek v pozdější době mnohokrát vzpomínal na své setkání s ministerským radou a vedoucím sekce Interpolu dr. Erbenem, zemským radou dr. Köckem a zemským radou dr. Sauerem. Tihle tři policisté udělali pro záchranu obrazů maximum.

S Bereckým jel 26. srpna jednat opět plukovník Janůrek a s ním vedoucí restaurátor Národní galerie Mojmir Hamsík, který byl naoko zmocněn vyplatit požadovanou sumu v okamžiku, kdy se přesvědčí o pravosti a stavu obrazů. Samosebou neměl v kapse ani šilink. Pokud ano, tak nanejvýš na kávu. V okolí domu pana Bereckého se však už chystala k zákroku rakouská kriminální policie, neboť bezpečnostní akce byla zaměřena proti člověku, který porušil rakouské zákony. Není jistě bez zajímavosti, že jedna skupina policistů měla zabezpečit odchod našich vyjednávačů z domu, pokud by se vyskytly nějaké potíže, protože v tom, jak opustí Bereckého, aniž by vzbudili jeho podezření, spatřovali policejní radové největší úskalí celé akce.

Berecki vítal naše lidi jako chodící banku. Už se asi těšil. A když zahlédl spokojenost v očích Mojzíra Hamsíka, který sice viděl, že Frans Hals je poškozený, ale nikoli tak, aby jej nebylo možné zrestaurovat, zvedl požadavky: „Za tenhle obraz mi dáte ne pět, ale sedm milionů korun.“

Netušil, jak moc tím našim vyslancům pomohl: „Máme k dispozici jen předem dohodnutých patnáct milionů. Ale neměl by to být problém. Zajedeme okamžitě do Vídně na velvyslanectví. Máme určité záruky...“

Franz Berecki je provázal s úsměvem k autu s tím, že se ráno opět uvidí. Náš vůz pak pomalu odjel, aby na předem domluveném místě dal jeho řidič světelné znamení rakouským kriminalistům, že obraz je v domě.

V následujících vteřinách byli policisté uvnitř. Pan Berecki to samosebou nechtěl nechat na sobě, a tak bleskově vysypal, že všechno, co doposud v této věci udělal, vykonával pro svého známého Alfreda Stessla, obchodníka s módním a jiným textilem z Vídně.

Ovšem ani pan Stessl obrazy neukradl, ale za milion šilinků koupil od Jugoslávce Refika Žuliče. Nejprve je chtěl prodat komukoli s pořádnou přírážkou, ale pak vymyslel fintu, jak se dostat k velkým penězům a nevystavovat se přitom nebezpečí: nabídne obrazy zpět pražské Národní galerii... Dva zbývající obrazy měl v zásuvce s ložním prádlem...

Důslední Rakušané pátrali dál a podařilo se jim Žuliče dopadnout v Německu. Ani jemu se však krádež neprokázala, a tak byl odsouzen pouze za obchodování s kradenými obrazy na dvacet měsíců vězení. Tvrdil totiž, že i on plátna koupil, a to od jistého Poláka Krapoviče. Ten ale všechny peníze, které od Žuliče dostal, prohrál v kartách v Casablance a pak spáchal sebevraždu...

Je téměř logické, že o žádném Krapovičovi nikdy nikdo neslyšel. Ani v Casablance, ani v Polsku, ani jinde. Je to ale důležité?

Nevím, jak dopadli dva rakouští obchodníci. Bylo nám řečeno, že jsou stíháni, ale já se o to moc nezajímám. Byl jsem rád, že ukradené obrazy světoznámých Mistrů se vrátí domů. I když jsme na ně museli ještě nějakou dobu počkat, než v Rakousku případ ukončí. Přivezli je pak na hraniční přechod do Petržalky, kde jsme je přebírali. Za Federální kriminální ústřednu jsem tam byl já a Jiří Mezek. Držel jsem obrazy v rukou a měl pocit, který nelze definovat. Kousek ode mne stál ředitel Národní galerie akademik Kotalík a tekly mu slzy jako hrachy. Odvezli jsme obrazy do Prahy, přesněji odletěli tam s nimi, protože ministerstvo vnitra dalo k dispozici letadlo. Pro jistotu...

Tím byl případ vlastně ukončen. I když nikoli zcela. Za účasti novinářů pak byly obrazy slavnostně předány ministerstvem vnitra ministerstvu kultury. Ministři si tiskli ruce, všechno vypadalo náramně dobře. Až na to, že u toho nebyl ani jeden Rakušan. Jistě, naši lidé odvedli velice dobrou práci, ale nebýt rakouské policie a její ochoty spolupracovat i přes jistá politická omezení, pak bychom dnes Franse Halse, Tintoretta a El Greka v Národní galerii obdivovat nemohli.

PŘÍPAD PLNÝ DĚTÍ

Mám-li být upřímný, pak musím říci, že na tento případ vzpomínám velice rád a současně i velice nerad. Rád proto, že se pachatele závažného trestného činu podařilo dopadnout a usvědčit v obdivuhodně krátké době, přičemž zcela neskromně zdůrazňuji, že značný podíl na tomto úspěchu kriminalistů a vyšetřovatelů měla mimořádná pátrací relace Federální kriminální ústředny, kterou jsem připravil i odvysílal. Rád vzpomínám i na několik desítek dětí, které nám výrazně pomohly svými svědectvími, mám stále před očima dvanáctiletého chlapce a jeho obětavou maminku, kteří... Ale abych nepřebíhal.

Nerad si ale připomínám, oč se jednalo: totiž o nic menšího než o znásilnění a zavraždění dvanáctileté Heleny Šavrdové. Kruté, brutální. Major Petr Novotný, který tehdy v červnu vedl tým kriminalistů, tenkrát mimo jiné řekl: Podobný případ jsme v Praze za uplynulých patnáct let neměli.

Pokusím se ho nyní přiblížit.

Ve středu 7. června 1989 deset minut před půlnocí přišla na obvodní oddělení Veřejné bezpečnosti matka Heleny Šavrdové. Znavena dopadla na nabídnutou židli a pak přerývané vysvětlila dvěma mužům ve službě, že její dcera ještě nepřišla z odpolední vycházky domů. Nikdy předtím to neudělala, vždyť chodí teprve do čtvrté třídy...

Dotaz, proč matka přichází s oznámením až v půlnoci, když jí muselo být jasné, že nemá-li dceru doma v sedm večer, děje se zřejmě něco mimořádného, nebyl sice ani příliš příjemný, natož pak taktní v onom běžném smyslu slova, položen však být musel. Z odpovědi vyplynulo, že matka sama začala hledat dcerku až poměrně pozdě, protože si po návratu ze zaměstnání na chvíli lehla a usnula. Když přišla z práce, to bylo půl třetí a pár minut, Helenku již nezastihla. Šla si hrát s kamarádkami, jak byla zvyklá. Před příchodem na Veřejnou bezpečnost ji matka hledala sama a pak i za pomoci známých. Vyptávala se u rodičů spolužáček, sháněla i Helenina otce, s nímž se před časem rozvedla, ale k němuž dcera ráda chodila. Nikdo však nic nevěděl.

O pohřešování dítěte byl okamžitě vyrozuměn operační důstojník městské správy VB v Praze, který se ani na okamžik nerozpakoval a vydal pokyn motorizovaným i pěším hlídkám zejména v oblasti Prahy 8 a Prahy 9, kde děvče bydlelo a kam si chodilo hrát, aby zaměřily svoji činnost přednostně na pátrání po zbloudilé školačce.

Zatím se hovořilo stále o pohřešování, zatím nikdo nic nevěděl. Přesto se v hlavách těch, kteří se už té noci pátráním zabývali, uhnízdovala zákeřná pochybnost a myšlenka i na to nejhorší, co by se mohlo stát. Nahlas to však nikdo nevyslovil.

Naprostě bezvýsledné pátrání, do něhož byly postupně zapojeny všechny pražské obvody, ale zejména kriminalisté z městské

správy, trvalo i celý následující den. Jediné, co se zatím ukazovalo jako nezvratné, bylo svědectví Heleniných kamarádů a kamarádek, kteří se nezávisle na sobě shodli na tom, že ji viděli ve středu okolo půl páté odpoledne. Kam šla potom, nevědí.

V pátek ráno jsem přišel na ústřednu s podivným mražením v zádech. Jako kdybych něco tušil. Ne snad že bych měl nějaké jasnovidecké nadání, ale za léta práce na FKÚ, která jsou v podstatě totožná s léty mého působení v Československé televizi na pozici hlasatele řádných i mimořádných pátracích relací Federální kriminální ústředny, jsem totiž zjistil, že pátek se stal, alespoň pro mne, častokrát velice smolným dnem. I tehle jím byl. „Zajeď na město na kriminálku, je potřeba připravit a okamžitě odvysílat mimořádné pátrání. Jde o dítě...“ Víc mi nikdo říkat nemusel. Dostal jsem požadavky kriminalistů, fotografii pořízenou z jiné fotografie, ze školního fotografování na konci třetí třídy, kde v první řadě druhá zprava sedí hubeňoučká brýlatá holčička. A také popis oblečení. Modré tepláčky, bílé tričko s veverkou. Bůhvíproč si tehle detail pořád vybavuji... Dával jsem si dohromady těch pár vět, které měly obsáhnout všechno. I tu úzkost kriminalistů. Jiní mezitím jednali s lidmi z televize. Otázka zněla, v jaký moment, přesněji v jakém čase bude relace odvysílána. O tomhle žádná dohoda vedení televize s Federální kriminální ústřednou nebyla. O běžných pátracích relacích, to ano, ty měly v programu své pravidelné místo. Ale mimořádné vysílání spočívalo vždy v dohodě nad konkrétním případem. Snad právě proto, že šlo o dítě, bylo rozhodnutí televizních pracovníků velice vstřícné. Dostal jsem tři minuty těsně před pátečními Televizními novinami.

Desetiletý Radek přišel domů o půl sedmé. Věděl, že se u nich večerí zpravidla mezi sedmou a půl osmou, nechtěl proto nikdy

přijít pozdě. Jindy pokaždé, sotva otevřel dveře, uháněl rovnou ke stolu a dožadoval se jídla. Tentokrát se však šel bez řeči umýt a nápadně dlouho neopouštěl koupelnu. Matka moudře usoudila, že syn má nějaký problém, kdoví, co také mohl prošvihnout, a tak mu dávala čas, aby si mohl všechno v hlavě srovnat a pak eventuálně přijít a říci – mámo, táto, udělal jsem...

Nic takového se ale nestalo. Ke stolu se posadil až na zavolání, v jídle se bezmyšlenkovitě nimral. Jedním okem sledoval televizi, zapnutou už hlavně kvůli večerním pořadům. Když se na obrazovce objevila televizní hlasatelka s upozorněním, že v následujícím okamžiku promluví podplukovník Kučera z FKÚ a bude mít důležitou zprávu, všichni tři zpozorněli. „Ve středu tento týden, v odpoledních hodinách, odešla z domova a od té doby se pohřešuje...“

Když relace za naprostého ticha v místnosti skončila, otočil se Radek na matku: „Mami, o tomhle bych mohl něco vědět. Víš, ty modré tepláky... Já byl v třešňovce, pod tratí, jedna holka tam ležela pod keřem. Nejspíš mrtvá, ale já nevím, já se k ní bál jít...“

Matce bylo okamžitě všechno jasné. Žádný dětský průšvih, ale trauma bylo to, co způsobilo Radkův nezvyklý klid a nezáměr. Zvedla telefon a vytočila linku 158. „Něco bych pro vás měla. Ohledně té před chvílí vysílané relace. Můj syn...“

Za několik okamžiků zastavila před jejich domem dvě auta s kriminalisty. „Mohl bys nám to místo ukázat? Najdeš ho?“

Kýval hlavou a držel se máminy ruky.

Nemýlil se. Pod šípkovým keřem skutečně našel Helenu Šavrdovou. Byla opravdu mrtvá. Když přišli kriminalisté blíž, dali okamžitě pokyn, aby syn s matkou byli odvedeni do vzdálenosti, odkud neuvidí tu hrůzu. Děvčátko mělo totiž proříznuté hrdlo až k páteři.

Ještě v pátek večer mi volal domů náčelník FKÚ plk. Janůrek s tím, abych na sobotu raději nikam neodjížděl, že to vypadá tak, že mne bude tým, který na vraždě pracuje, ještě potřebovat. Nebylo to pro mne nic neočekávaného. Tahle slova jsem totiž slyšel tak často, že jsem povětšinou o víkendech nevytáhl paty z Prahy, kdyby mne náhodou bylo k něčemu potřeba.

Skutečnost byla přesně taková. V sobotu ráno mne odvezli na devátý obvod a tam, ve Vysočanech, jsem připravoval další relaci, odvysílanou tentýž den před Televizními novinami. Odvolával jsem pátrání po pohřešované, oznámil, že byla nalezena mrtvá, a žádal svědky, kteří by mohli podat informace o posledních místech jejího pohybu, aby tak učinili na nejbližším oddělení VB, nebo to sdělili přímo Federální kriminální ústředně v Praze...

Pátrání po vrahovi v tu dobu už běželo na plné obrátky. Hledal se vrah se sexuální motivací. Těch, kteří se pohlavního zneužívání dopustili už v minulosti a mohli by připadat v úvahu jako možní pachatelé, byla rovná padesátka. Mezi nimi i jeden, který na pachatele rozhodně nevypadal. Čtyřicetiletý, čtrnáctkrát soudně trestaný Zdeněk Mann. Pokaždé ale takříkajíc seděl za krádeže. Nikdy za žádné násilí. Přesto děti bydlící a hrající si v okolí vysočanské třešňovky mluvili o dvou mužích, kteří si s nimi chodili hrát anebo je při hrách pozorovali. Mann byl ten druhý. První měl alibi.

Ráno 7. června bylo pro Manna jako každé jiné. Musel do práce. A dokonce už na šestou. To po něm pomalu nechtěli ani v kriminále, odkud se před necelými pěti měsíci vrátil. Tam mu velice často stačilo, aby práci předstíral, a na všech stranách vládla spokojenost. I když teď v partě lakýrníků a natěračů to nebylo zase tak špatné. Dělal se do devíti, pak se šlo na sva-

činu, která se s důslednou pravidelností protáhla až do oběda, po němž následovalo několik posledních piv – a šlo se na to. Alespoň na hodinku či dvě. Ale být tam člověk musel... Jenomže zrovna dneska se Mannovi nechtělo sedět v zakouřené hospodě. Na cosi se partákovi vymluvil a zmizel. Pomalu procházel třešňovkou, přešel dětské hřiště a dorazil k jakési kůlně, které děti říkaly bunkr. Viděl na něj z oken svého bytu. Byť si na to musel pořídit dalekohled... Nejedno odpoledne a podvečer pak proseďel na židli u okna, polštárek pod loky, dalekohled u očí. Díval se na malé slečny, zvláště zálibně na ty, na nichž už byla patrná jistá ženská. Někdy to dokonce nevydržel, nechal vyhlídku z okna být a pospíchal blíž k dětským hrám, jichž by se nejraději aktivně zúčastňoval. Jenomže od toho dne, co přinesl kazetový magnetofon se sluchátky a dával je na uši i malým klukům a holkám, musel se mít na pozoru před těmi nejstaršími z party. Jeden zvědavý výrostek totiž sundal sluchátka z uší drobného prvňáčka, aby si poslechl, jakou hudbou je Mann častuje. Co slyšel, ho zarazilo. Na kazetě byla nahrána odrhovačka plná sprostáren v textu, kterou na mikrofon nazpíval, zřejmě pro tyto účely, sám Mann.

Od té doby, jakmile se přiblížil, házely po něm děti i kameny. A nadávaly mu do šmíráků... Teď tu nebyly. Teď tu byl klid a ticho. Ticho před bouří...

Odpoledne se sem vypravil ještě jednou. Chvilí po druhé hodině. Se slunečními brýlemi na očích a s velkým ostrým sadařským nožem v kapse. A stejně jako dopoledne v třešňovce nikoho neviděl. Žádné dítě, jemuž by tak jako v uplynulých týdnech nabízel bonbony nebo si s ním hrál na cokoli, co lze dělat tak, že se dítě posadí na jeho kolena. Už se chtěl sebrat a odejít, když ve větvích stromu zahlédl malou štíhlou postavu v brýlích. Děvčátko v tričku s veverkou a v modrých tepláčkách. Uviděl Helenu

Šavrdovou. Požádal ji, zda by mu natrhala trochu třešní, zda jsou dost zralé a zda je jich dost pro oba. Odpověděla mu třikrát ano. Byla to poslední slova v jejím velice krátkém životě.

Seskočila ze stromu a podávala Mannovi hrst ještě ne zcela zralých plodů. Jenomže o třešně on stál ze všeho nejméně. Okamžitě skočil po dívčině hrdle, povalil ji na zem a jednou rukou ji škrtil a druhou svlékal. Dvanáctiletá školačka se bránila, ale byl to marný, o to však zoufalejší odpor. Ležela na břiše v trávě a ten neurvalec na ni nalehl celou vahou svého jinak dosti vychrtlého těla.

Nestačilo mu, že dítě znásilnil. Když bylo po všem, vytáhl sadařský nůž, aby se zbavil svého možného žalobce. Vraždil proto, aby dívku navždy umlčel, tak zněl i pozdější výrok znalců. Tedy nikoli v nějakém sexuálním afektu.

Pak dítě odtáhl k železničnímu náspu pod trnité větve šípkového keře. A utíkal z místa činu, aby na mostě přes Rokytku odhodil do nehlubokých vod říčky vražedný nástroj i důkaz v jednom. Po několika dnech ho kriminalisté s kolegy z Poříčího oddílu ze dna pomocí magnetů vyzvedli. Mann nezapíral: ano, ten nůž byl jeho. Jím vraždil.

Mann byl dopaden 13. června, ve velice krátké době. Od vraždy po zadržení stačil však ještě vyvést několik zajímavých kousků. Hned následující den po vraždě se vypravil k Vltavě, aby v Drahaňském údolí vykradl několik chat, z nichž mimo jiné odnesl i přenosný televizor. Přitom dával velice dobrý pozor na to, aby byl u chat viděn! Spoléhal na to, že lidé si budou pamatovat jeho, nikoli přesný den. A on že při eventuálním zatčení bude tvrdit, že nemohl vraždit, když byl na druhém konci Prahy a tam kradl. Měl ovšem smůlu. Starší občan, jemuž se s televizorem v ruce ukázal, si vštípil do paměti naprosto všechno i s detaily. A samozřejmě i s přesným datem a hodinou.

Následujícího dne, zřejmě po špatně strávené noci, sedl Mann ke stolu a napsal dopis na rozloučenou, v němž dal svým známým na vědomí, že se loučí se životem. Nenapsal přímo, že někoho zabil, ale text prozrazuje velice obtěžkané svědomí. Oblékl se do tmavých svátečních šatů a odjel do Děčína, kde se narodil a kde hodlal i zemřít. Několik hodin prý chodil po břehu Labe a chtěl se utopit, ale nakonec to z nikdy nevysvětleného důvodu neudělal, sedl opět na vlak a vrátil se do Prahy.

Ráno 13. června musí přece zajít na policii do Vysočan, aby splnil podmínky ochranného dohledu, tedy vyzpovídal se z toho, co dělal, jestli vůbec, a ukázal výplatní pásku jako doklad o trvání pracovního poměru a podobně. Jeho inspektor už na něho netrpělivě čekal. Byl kriminalisty a vyšetřovatelem instruován, že Mann by podle toho, co se dozvěděli od dětí, mohl být hledaným vrahem. Bylo zapotřebí nějak se ho na to zeptat.

Mladý inspektor měl úlohu dosti ztíženou tím, že Mann nikdy nebyl příliš komunikativní typ. Ale po několikahodinovém rozhovoru o všem možném poznal, že člověk před ním má z něčeho panický strach. Nejspíš z jisté otázky. A tak ji vyslovil: „Neznásilnil jste a nezavraždil Helenu Šavrdovou?“

Mann se na něho podíval a řekl jenom: „Ano.“

Další práce už byla pro vyšetřovatele nadporučíka Františka Langeru, který navzdory svému mládí patřil k nejlepším ve své branži. Mann mu řekl téměř všechno, co bylo nějak důležité, a to i za přítomnosti obhájkyně. Druhý den před prokurátorem však svou výpověď odvolal. Pak se znovu přiznal. Ale vyšetřovatel a všichni jeho kolegové překonali i tohle martyrium. Dokázali Mannovi vraždu a předali jeho případ prokuratuře, aby v polovině září mohlo začít hlavní líčení u městského soudu. Čtení obžaloby trvalo necelé tři minuty. A co všechno dokázalo obsáhnout!

Jenomže na první otázku předsedy senátu odpověděl Mann zcela, alespoň pro lidi v soudní síni, nečekaně: „Jsem nevinný: Veškeré doznání jsem učinil pod nátlakem!“

Běžná finesa zkušených recidivistů. O to náročnější práce pro trestní senát. V závěru několikadenního a několikrát odročného líčení se čte rozsudek. Zdeněk Mann je uznán vinným ze znásilnění a vraždy a odsuzuje se k trestu smrti.

Mann se ovšem odvolal. Poukazoval na to, že byl vlastně celý život homosexuálem, že dělal děvče, že má kýlu v tříslech a není pohlavního styku schopen, že sexuálně nikdy nežil ani s bývalou manželkou, ani později s družkou. Opakoval tedy svoje argumenty používané u soudu první instance.

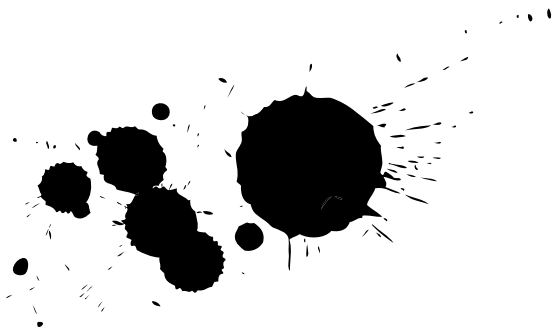
A tak se v lednu 1990 vrátil případ Mann od Nejvyššího soudu zpět k městskému k novému projednání a rozhodnutí.

Jenomže současně s tímto procesem se připravovala novela trestního řádu a trestního zákona. A Mann se stal důležitější osobou, než by kdo tušil. Federální shromáždění totiž ve snaze o ochranu lidských práv rozhodlo, že obviněný smí být ve vazbě nejdéle jeden rok. Což vstoupilo na počátku července 1990 v platnost. Šest dní nato by měl být agresivní psychopat Zdeněk Mann propuštěn na svobodu. Byl ve vazbě jeden rok. Víc zákon nepovoluje.

Právě případem Zdeňka Manna dokumentovali mnozí právníci v dopisech na Generální prokuraturu i na Nejvyšší soud, že tento bod novely je, jak se zdá, její slabou stránkou. A tak se kvůli malému snědému vrahovi novelizovalo znovu. U zvláště závažných trestných činů je možné vazbu prodloužit.

Soud pak došel v zásadě ke stejnému závěru jako onen předchozí: Mann je vinný. Jenomže trest smrti byl již zrušen, a tak rozsudek zněl na dvacet pět let odnětí svobody.

Druhý den po zadržení Manna jsem ve třetí mimořádné relaci oznamoval občanům, že i díky jejich pomoci je pachatel dopaden. Zvlášť jsem pak poděkoval za spolupráci dětem. Vždyť nebýt jich... ale to už jsem říkal na začátku.

LABYRINT NA CESTÁCH

Jakkoli se na první pohled zdá být titulek nesmyslný, má svou pravdu a logiku. Alespoň v tomto případě. I když samozřejmě vím, že labyrint je podle bájesloví, kde je o něm zřejmě první zmínka, věc statická, nepohyblivá: bludiště, v němž hledají cestu a tudíž se pohybují jiní. A abych to všechno zkomplikoval, hned na začátku prozradím, že tentokrát se od zločinu odchýlíme, jelikož v příběhu, s nímž vás chci seznámit, není po žádném násilí, natožpak smrti ani potuchy. S výjimkou smrti básníka v závěru díla...

Přesná data nejsou zcela důležitá. Rozhodující je rok, který měl nulu na konci a byl tím pádem jubilejní. Ve slavení výročí jsme byli přece odjakživa dobří. Tentokrát však šlo o něco jiného. V průběhu roku 1980 došla dramaturgie Národního divadla k rozhodnutí, že za tři roky, až se bude ke stému výročí otevření Národního divadla zahajovat umělecký provoz ve zrekonstruované Zlaté kapliče, bude třeba na prknech, která znamenají svět,